

ÜNİVERSİTE EĞİTİMİNİN SİYASAL TUTUMLAR ÜZERİNDEKİ ETKİSİ: SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ ÖRNEK OLAYI

H.Bahadır ESER*

Özet

Bireyin günlük yaşamında yapmış olduğu faaliyetler, yaşam tarzı, davranışları tutumları ile yakından ilişkilidir. Bir ülkenin en önemli değeri olan gençlerin eğitimi ve özellikle üniversite öğrencilerinin eğitimi siyasal tutumların şekillenmesinde önemli rol oynamaktadır. Eğitim kurumlarının yanında aile, iş ve arkadaş ilişkileri de siyasal tutumların niteliği üzerinde belirleyici olmaktadır.

Bu çalışmanın amacı üniversite eğitiminin öğrencilerin siyasal tutumları üzerinde nasıl bir etki oluşturduğunun incelenmesidir.

Anahtar Kelimeler: Tutum, Siyasal Tutum, Eğitim

The Effect of Undergraduate Education on Political Behavior: Süleyman Demirel University Case

Abstract

The activities which individual carried out are closely related with his/her life style, behaviours and attitudes. The education and especially university education of the youth who are the most important value of a country has great impacts on the political attitudes of undergraduate students. As well as educational institutions, family, work and friendship relations have impact on the quality of political attitudes.

The main purpose of this study is to determine the impact of university education on the political attitudes of undergraduate students.

Keywords: Attitude, Political Attitude, Education

* Araş.Gör., Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı, hbahadir@iibf.sdu.edu.tr

1.Giriş

Çalışmanın temel amacı üniversitede geçen sürenin ve öğrencilerin aldıkları farklı nitelikteki eğitimlerin, onların siyasal tutumları üzerindeki etkisini araştırmaktır. Bu kapsamda Süleyman Demirel Üniversitesi öğrencileri örnek kitle olarak seçilmiştir. Öğrencilerin siyasal tutumlarını siyasal etkinlik ve siyasal katılma gibi açılardan incelenmeyi amaçlayan bu araştırma üniversite eğitiminin öğrencilerin siyasal ve toplumsal olaylara bakış açılarını nasıl etkilediğini çözümlenmeye çalışmaktadır. Bununla birlikte tek başına bu çalışmanın bulgularının tüm üniversite gençliği için geçerli olduğu ileri sürülmektedir. Araştırmada sınırlı bir alanda elde edilen bulgularla, daha genel, teorik nitelikteki araştırmalara veri sağlanması amaçlanmaktadır.

Bu araştırmada siyasal tutumlar üzerinde eğitimin etkisini ölçmek üzere bir anket formu hazırlanmıştır. Anket formun hazırlanmasında daha önce konu ile ilgili yapılmış benzer çalışmalardan yararlanılmıştır. Anket formu, Süleyman Demirel Üniversitesi'ne bağlı, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Fen Edebiyat Fakültesi ve Mühendislik Fakültelerinde eğitim gören, 3561 birinci sınıf ve 2118 dördüncü sınıf öğrencisi olmak üzere toplam 5679 öğrenci içinden tesadüfi örnekleme yolu ile seçilen 613 öğrenciye uygulanmıştır. Anket formları araştırmacının kendisi ve ilgili fakültelerdeki araştırma görevlileri tarafından uygulanmıştır. Anket verileri "SPSS 10.0 For Windows" adlı veri kodlama programına girilmiştir. Veri girişleri yapıldıktan sonra soruların frekans dağılımlarına ve değişkenler arasında araştırmanın amacına uygun çapraz ilişkilerine ulaşılmıştır. Daha sonra bu çapraz ilişkilerin çalışmanın varsayımlarını ne ölçüde doğruladığı test edilerek, sonuç kısmında araştırma bulgularından elde edilen sonuçlar kapsamlı bir şekilde belirtilmiştir.

Çalışma zaman ve mekan açısından sınırlanmıştır. Çalışmanın süresi, birinci sınıfa başlayan ve eğitim süresini tamamlayarak son sınıftan mezun olan aynı öğrencileri incelemeye imkan tanımadığı için araştırma 2003-2004 eğitim ve öğretim yılı içinde birinci sınıfa başlayan ve mezun olma aşamasındaki son sınıf öğrencilerine uygulanmış, bu öğrenciler üzerinden amaçlanan verilere ulaşılmaya çalışılmıştır. Mekan ise Isparta Süleyman Demirel Üniversitesi ile sınırlandırılmıştır.

Çalışmada öncelikle kavramsal bir çerçeve oluşturularak araştırmada kullanılan temel kavramlar kapsamlı bir şekilde açıklanmaya çalışılmıştır. Daha sonra siyasal tutumların nasıl oluştuğu, değiştiği bu değişim sürecinde en çok hangi faktörlerden etkilendikleri, üniversite öğrencilerinin siyasal tutumları ve eğitimin siyasal tutumların şekillenmesi üzerinde etkisi teorik olarak incelenmiştir. Çalışmanın son bölümünde Süleyman Demirel Üniversitesi öğrencilerinin siyasal tutumları üzerine yapılan araştırmanın verileri incelenerek üniversite eğitiminin siyasal tutumlar üzerinde nasıl bir etkisinin olduğu ortaya konulmaya çalışılmıştır.

2. Siyasal Tutum Kavramı

Bireyin günlük yaşamında yapmış olduğu faaliyetler, yaşam tarzı, davranışları tutum kavramı ile yakından ilgilidir. Bu başlık altında tutum kavramına değinilecek ve daha sonra ona bağlı olarak siyasal tutum kavramı kısaca incelenecektir.

Tutum kavramı sosyal psikolojinin temel konularından birini oluşturur. Bu kavram başlangıçta duruşla ilişkili olarak daha sonrada vücutta bulunan kasların belirli bir durum karşısında gösterdikleri gerilimi ifade etmek için kullanılmıştır. İnsanı harekette bulunmaya iten tutumların algı ve dikkat üzerindeki etkisi üzerine çalışmalar yapılmıştır. 1895'te Baldwin ve 1896 yılında Giddings tarafından tutumların diğer insanları anlamada bireye yardımcı olan bir hareket etme şeması hazırlandığı ortaya konuldu. Tutum kavramının genelleştirilip sosyal psikoloji literatürüne girmesi, *Avrupa ve Amerika'da Polonya Köylüsü* adlı bilimsel çalışmanın 1918 yılında W. İ. Thomas ve F. Znaniecki tarafından yayımlanması ile gerçekleşmiştir. Bu çalışmanın yayımlanmasından sonra tutum kavramı bireyi toplumsal bir konuya karşı bir düşünce geliştirmeye, harekete geçirmeye sevk eden zihinsel bir durumu ifade etmek için kullanılmaya başlanmıştır.¹

1935 yılına gelindiğinde G. W. Allport tutumu şöyle tanımlamıştır: Tutum bireyin nesnelere ve durumlara karşı ortaya koydukları tepkileri üzerinde yönlendirici ve aktif olarak etki eden ve daha önce yaşanan olaylarla ilişkili, duygusal ve zihinsel bir eğilimdir. 1947 yılında Doob ise tutumu, içinde yaşadığı sosyal çevrede önemli olduğuna dair yaygın kanı bulunan gizli ve birey üzerinde güdüleyici etkisi olan bir tepki olarak tanımlamıştır.² Bu tanımlar tutumun zihinsel bir eğilim olduğu noktasında birleşmektedirler.

Tutum bireyde ortaya çıkan bir önyargı olarak gören yaklaşıma göre, tutum bireyin bir konuya karşı sahip olduğu önyargısal tepkiyi ifade eder. Tutum konusu herhangi bir somut obje yada soyut kavram olabilir. Çevremizde var olan nesnelere çeşitliliği göz önüne alındığında her objeye ilişkin bir tutum oluşturmanın ne kadar zor olduğu görülecektir. Bu sebeple bireyler karşılaştıkları olayları daha önceden yapmış oldukları sınıflandırmaların ışığında elde ettikleri tutumlara göre değerlendirirler. Belirli bir konu hakkında tutum sahibi olmamız için o konuya ilişkin bir deneyim geçirmiş olmamız gerekmez. Dış dünyadan çeşitli kanallar vasıtası ile edindiğimiz bilgiler ile de tutum sahibi olabiliriz. Tutumlar bireyin bilişsel sistemini oluşturarak onun dış dünya ile ilişkilerini belirli bir düzen içinde yürütmesini kolaylaştırırlar.³ Tutumlar bireyin zihninde ön kabullerle oluşur. Tutum kuşkunun tam tersine belirlilik ve kabullenme halini ifade eder.⁴ Bu bağlamda tutum, belirli bir konu hakkında kişide var olan öngörü,

¹ Reuchlin, Maurice , **Psikoloji Tarihi**, (Çev: Gökçöl, T.), İletişim Yayınları, İstanbul 1997, s.115.

² Freedman , J.L., D.O.Sears, J.M.Carlsmith, **Sosyal Psikoloji**, (Çev: Ali Dönmez), İmge Kitabevi, Ankara 1998, s.319.

³ Erdal Tekarslan, **Sosyal Psikoloji**, Filiz Kitabevi, İstanbul 1989, s.166.

⁴ Erol Eren, **Örgütsel Davranış ve Yönetim Psikolojisi**, Beta Yayınları, İstanbul 1998, s.120.

kanı ve davranışların temelini oluşturan ve bu kanı ve davranışlar arasındaki ilişki ve tutarlılığı sağlayan bir eğilim olarak tanımlanabilir.⁵

Tutumunu duygu ile bağlantılı olarak açıklayan yaklaşımlar da vardır. Bunlardan Maxwell'e göre tutum, "davranışla anlatılan ve içten gelen bir duygudur"⁶, Dönmezer de tutum sözcüğünün günlük yaşantımızda, bir duygunun dışı vurumu olarak kullanılmasına dikkat çekmiştir.⁷

Bu yaklaşımların tümünü göz önüne alarak tutum kavramını şu şekilde ifade etmek mümkündür: Tutum bir kişiye atfedilen, o kişinin psikolojik bir nesne ile ilgili düşünce, duygu ve davranışlarını düzenli bir şekilde oluşturan eğilimdir. Bu tanımı kısaca çözümleyecek olursak, tutum bir bireye aittir. Yani tutum denildiğinde bireysel tutumu anlamaktayız. Tutum bireyin davranışlarından yola çıkılarak var olduğu varsayılan ve bireyi davranışta bulunmaya iten eğilimdir. Kişinin hakkında tutum geliştirdiği şeye ise psikolojik nesne demekteyiz. Psikolojik nesnelere tamamen kişiseldir. Bir kimse için önem arz eden bir nesne başka bir kimse için bir anlam ifade edemeyebilir. Son olarak fikir, duygu ve davranış arasında bir düzen ve eşgüdüm vardır. Daha açık bir ifade ile tutum bir bireyde düşünce, duygu ve hareket yani davranışın bir bütünleşmesi olarak ortaya çıkar.⁸

Aristo insanın toplum içinde yaşayan toplum ile ilişki kuran "politik hayvan" (zoon politikon) olarak tanımlamıştır.⁹ Siyasal tutum kavramı siyaset kurumu ile yakından ilişkilidir. Bireylerin sahip olduğu siyasal tutumlar siyaset kurumu ile girilen ilişkinin niteliğinde belirleyici rol oynarlar. Siyaset bilimi açısından siyaset, devleti yani o devletin vatandaşlarını yönetme işlevini ifade etmektedir.¹⁰ Maurice Duverger, siyaseti bazılarında göre bir rekabet ve mücadele, bazılarında göre ise adalet temelli bir düzen sağlama çabası olarak ifade etmiştir.¹¹ Siyaset kurumunun temel aktörleri devletin otoritesini temsil edenler ve bu otoritenin muhatabı olanlar, yani yönetilenlerdir.¹² Siyasal tutumların oluşumu da temelde bu yöneten ve yönetilenlerin arasındaki ilişkiye dayalıdır. Bireyler siyasal objenin en somut hali olan otorite karşısında nasıl hareket edeceklerini siyasal tutumlarına göre belirlerler.

Bireyin belirli bir siyasal konu ile ilgili kanı ve davranışlarının tümü o konuya ilişkin siyasal tutumunu oluşturur. Sözcüğü, bir birey demokratik bir tutum sahibi ise o kişinin siyasi meseleler hakkındaki kanı ve davranışları hakkında çıkarsama yapmak mümkündür. O kişi büyük bir ihtimalle ailesinde herkese söz hakkı tanıyacak, esnek ve hürriyetlerin yaygın olduğu bir siyasal

⁵ Ahmet Taner Kışlalı, **Siyaset Bilimi**, İmge Kitabevi, Ankara 1996, s.126.

⁶ John C.Maxwell, **Kazanan Tutum**, Sistem Yayıncılık, İstanbul 1997, s.17.

⁷ Sulhi Dönmezer, **Sosyoloji**, Beta Basım Yayın Dağıtım A.Ş., İstanbul 1990, s.97.

⁸ Çiğdem Kağıtçıbaşı, **İnsan ve İnsanlar**, Evrim Basım Yayın Dağıtım, İstanbul 1996, s.84.

⁹ Jörn Scheer, "Beyond The 'Intelligent interest' -Constructing The 'Political Animal'", 15th International Congress on Personal Construct Psychology- University of Huddersfield, UK, July, 2003, s.1.

¹⁰ Bülent Daver, **Politika Bilimine Giriş**, Siyasal Kitabevi, Ankara 1993, ss.3-5.

¹¹ Maurice Duverger, **Politikaya Giriş**, (Çev.:Semih Tiryakioğlu), Varlık Yayınevi, İstanbul 1984, s.12.

¹² Kışlalı, s.18.

rejimden taraf olacak, insanların eşit ve hür olduklarına inanacaktır. Aynı şekilde otoriter tutum sahibi bir birey ise ataerkil bir aile yapısını savunacak, siyasal rejimin sert ve otoriter olmasından yana olacak, her zaman kendi görüşlerini doğru karşıt görüşlerin yanlış olduğunu iddia edecektir.¹³ Siyasal tutumlar bireyin siyasal bir obje karşısında bireyde var olan duygu, düşünce ve davranışlardan oluşan düzenli bir eğilim olarak ifade edilebilir. Siyasal tutum insanın siyasal nesnelere karşı sahip olduğu fikir, duygu ve kanaatleri kapsayan bir tutumdur.¹⁴

Siyasal tutumlar, çocukluk yıllarında büyük ölçüde ailenin etkisi ile oluşmuş temel tutumların bir uzantısıdır. Kişinin temel tutumlarına ters düşen bir siyasal tutumun varlığından söz etmek olanaksızdır. Siyasal tutumlar kişinin ebeveynlerinde görmüş olduğu otoriter ya da demokratik kişilik özellikleri ile yakından ilgilidir.¹⁵ Siyasal tutum üzerine yapılan araştırmalar bireyin politik karar alma süreçlerinden yeterli tatmini sağlamadığı takdirde yabancılaştığını ve siyasal karar alma süreçlerinde daha az rol oynadığını göstermiştir.¹⁶ Siyasal davranışın anlaşılabilmesi ve siyasal partilerin etkin mesaj stratejileri oluşturabilmesi için, siyasal tutum kavramının iyi incelenmesi gerekmektedir. Siyasal partiler, seçimlerde başarılı olabilmek için insanların siyasal tutumlarını, kişisel değer ve beklentilerini iyi analiz etmek ve onları harekete geçirecek etkenleri ortaya çıkarmak durumundadırlar.¹⁷

3.Eğitimin Siyasal Tutumlar Oluşumu Ve Değişimi Üzerindeki Etkileri

3.1.Eğitimin Siyasal Tutumların Şekillenmesi Üzerindeki Etkileri

Eğitim kurumları, kültürün ve dolayısı ile siyasal kültürün aktarımında aileden sonra gelen temel kurumların bir diğeridir. Birey siyasal tutumuna ilişkin en önemli bilgilerin bir bölümünü eğitim kurumlarında kazanır.¹⁸ Bu kurumlar içine bireyler kendi yaş gruplarından oluşan bir grup içinde birtakım ilişkiler kurarlar. Öğrenme sürecinde öğrencilerin birbirleri ve öğretmenleri ile kurdukları bu ilişkiler siyasal sosyalleşmelerinde etkin bir rol oynar.¹⁹ Eğitim bireyin siyasal davranışını iki şekilde etkiler. İlk olarak eğitim bireyin siyasal kültürün duygusal ve bilişsel öğelerinin bireye aktarımını sağlayarak bireyin siyasal tutumunu pekiştirebilir. İkinci olarak eğitim bireyin bilgi seviyesini yükselterek siyasal olaylara ve onları ortaya çıkaran sebepleri daha iyi analiz etmelerini sağlar. Bunun sonucu olarak birey

¹³ Kışlalı, ss.126-127.

¹⁴ Dönmezer, s.99.

¹⁵ Kışlalı, ss.129-130.

¹⁶ Kathrin Silber, "Social Capital And Political Support On The National And Local Level -A Comparative Analysis Of East And West Germany,"

http://www.ucc.ie/euroloc/student/Kathrin_Silber.doc , (13, 12, 2004).

¹⁷ Ahmet Kalender, "Mesaj Stratejilerinin Planlanmasında Siyasal Tutum Ve Motivasyon Ölçümlerinin Önemi", <http://www.iletisim.selcuk.edu.tr/yayinler/dergi/ozet1.htm>, (01.03.2004).

¹⁸ Mahmut Tezcan, **Sosyolojiye Giriş- Temel Kavramlar**, Feryal Matbaası, Ankara 1995, s.44.

¹⁹ Onal Sayın, **Sosyolojiye Giriş**, Erdem Kitabevi, İzmir 1985, s.141.

siyasal etkinlik duygusu kazanmak suretiyle siyasal yaşamda daha etkin olduğuna dair bir kanı edinebilir.²⁰

Eğitimin amacı bireye arzu edilen yönde bir tutum kazandırmaktır. Öğretimde bilgi seçimi esastır. Bu bilgilerin seçilmesinde belirleyici unsur bireye kazandırılmak istenen tutumun niteliğidir.²¹ Topluma belirli bir amaca yönelik tutum ve davranış kazandırma faaliyeti olan eğitimin, bireyi bilinçli ve planlı bir şekilde şekillendirmeye uygun bir yapısı vardır. Bu yapısı nedeniyle eğitim siyasal iktidarların ve ideolojilerin amaçlarına ulaşmada kullandıkları en etkili araçlardan biridir. Bu işlevinden ötürü siyasal iktidarlar, toplumun gözündeki yerlerini meşrulaştırmak ve toplumda kendi fikirleri doğrultusunda birtakım değişiklikler ortaya çıkarmak için eğitim kurumuna özel ilgi gösterirler.²² Devletin eğitim faaliyetini yürütmesi, monolitik, belli bir milletin üstünlüğüne dayalı ve kültürel hegemonyaya dayalı bir görüş açısının bireye küçük yaşlarda kazandırılması yönünde sonuçlar doğurabilmektedir.²³

Amerika gibi siyasal sisteme muhalif görüşlerin güçlü olmadığı ülkelerde, eğitim siyasal meşruiyetin sağlamlasında etkin olarak kullanılmaktadır.²⁴ Yine ABD’de Paul Theobald gibi, farklı ırk kökenlerinden gelen vatandaşların federal bayrak altında yaşamasının gereğinin çocukların siyasal eğitiminde göz ardı edilmemesi gerektiğini savunan düşünürler bulunmaktadır.²⁵ ABD’ye göç eden Kübalıların ABD’de doğan çocuklarının siyasal tutumlarını konu alan bir araştırma, iki nesil Kübalıların Amerikan değerlerini ve siyasal sistemini benimsediklerini ve içselleştirdiklerini göstermiştir. Özellikle 10 yaş altındaki Küba kökenli Amerikan vatandaşı çocukların Amerikan siyasal kültürüne daha sıcak yaklaştıkları görülmüştür.²⁶

Eğitim doğal kaynaklar içinde en önemlisi ve kıymetlisi olan insan zekasını işleyip atıl durumdan kurtararak işler hale getirilmesi işlemidir.²⁷ Hoffman okulun siyasal tutumların oluşumunda geçmiş tarihsel mirasın bireye aktarımı rolünü oynadığının altını çizerek akademik faaliyetleri öğrencilerin sosyal ve kişisel endişelerini dışardan etkileme olarak nitelemiştir.²⁸ Siyasal toplumsallaşma süreci insanın yaşamı boyunca

²⁰ İter Turan, *Siyasal Sistem ve Siyasal Davranış*, Der Yayınları, İstanbul 1996, s.49.

²¹ Naz Ferniban, <<http://www.siraze.net/edebiyat/dusunce/birfelsefe.htm>> , (17.12.2004).

²² Şaban Sitembölükbaşı, **Parti Seçmenlerinin Siyasal Yönelimlerine Etki Eden Sosyoekonomik Faktörler**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara 2001, s.28.

²³ John Dye, F., “From Values Based on Simplicity and Standardization Toward the Realities Found In Complexity and Contingency: A Particular View for High School During the 21st Century”, **High School Journal**, 00181498, Dec2003/Jan2004, Vol.87, Issue 2

²⁴ Türker Alkan, *The Political Integration Of Europe*, METU Faculty of Administrative Sciences Publication, Ankara 1982,s.13.

²⁵ Pate Schramm ve Susan L. Lussier, Richard, “ Teaching Students How to Think Critically: The Confederate Flag Controversy in the High School Social Studies Classroom”, **High School Journal**, 00181498, Dec2003/Jan2004, Vol. 87, Issue 2

²⁶ Kevin Hill, “The Political Attitudes of Young Cubans”, <<http://www.fiu.edu/~morenod/scholar/young.htm>> ,(13.12.2004)

²⁷ Amiran Kurtkan, **Sosyoloji**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1980, s.90.

²⁸ Lynn Hoffman, M., “Why High Schools Don't Change: What Students and Their Yearbooks Tell Us” , **High School Journal**, 00181498, Dec2002/Jan2003, Vol.86, Issue 2

sürmektedir. Bireyin çocukluk yaşlarında öğrendiği temel bilgiler günün gereklerine göre geçerliliklerini yitirmiş olabilmektedirler. Bu değişim sürecinde birey siyasal dünyaya dair sembolleri anlamlandırırken farklı tutumlar sergileyebilmektedir.²⁹ Bu farklılaşmada eğitim kurumu önemli rol oynamaktadır.

Eğitim kurumları kimi zaman yönetime egemen olan görüşün meşruiyetini sağlamada, kimi zaman diğer toplumlara karşı düşmanlık ya da dostluk içeren görüş açılarının bireye kazandırılmasında, kimi zaman ulus bilicinin oluşturulmasında kimi zaman da yeni kurulmuş bir yönetimin yaptığı köklü değişikliklerin halka ve yeni yetişen nesillere aktarımında kullanılır.³⁰ Bu bağlamda eğitim, Hitler döneminin Almanya'sında tüm Alman toplumunun Nazi Partisi ideolojisini benimsemesinde, SSCB döneminde, topluma sosyalizmin benimsetilmesinde, liberal demokrasilerde ise hürriyet, insan hakları, eşitlik, özgürlük gibi değerlerin toplumda yaygınlaştırılması aracı olarak kullanılmıştır.³¹ Eğitimin, siyasal sistemlerin varlıklarını devamında etkili bir araç olarak kullanılmasına 19. yüzyılda başlanmıştır. Eğitim kurumları laik bir nitelik kazanmadan önce eğitim sistemlerini, sırasıyla Tanrı'ya, Tanrı'nın dünyadaki temsilcisi olan krala itaat edilmesi üzerine kurmuşlardı. Sekülerizmin eğitim kurumlarına hakim olmasından sonra, dinsel otorite ve temsilcilerine itaat yerini laik devlet otoritesine itaate bırakmıştır.³² Easton ve Dennis, siyasal karmaşanın hakim olduğu kriz dönemlerinden geçen yönetimlerin, varlıklarını devam ettirebilmek için toplumda, siyasal sistem için geniş tabanlı destek arayışına girdiklerini, bu desteğin sağlanmasında eğitim kurumunu yaygın olarak kullandıklarını belirtmişlerdir.³³

Yapılan araştırmalar okulda geçen süre ile siyasal sembollere ilişkin önbilgi ve olumlu bakış açısı kazanımı arasında doğrusal bir ilişki olduğunu göstermiştir. Bu bağlamda okula giden ile gitmeyen bireyler arasında, uzun süre eğitim alan ile kısa süreli eğitime tabi olan bireyler arasında, kırsal alanda yaşayıp kısıtlı bir eğitim alan ile kentlerde yaşayıp yaygın bir eğitim alan bireyler arasında ülke yönetimine hakim olan siyasal rejimin sembollerine karşı besledikleri olumlu bakış açısının düzeyi ve benimseme oranları farklı olmakta, eğitim düzeyi yükseldikçe bireylerin hakim siyasal rejimi daha çok benimsedikleri görülmektedir. Buna karşın siyasal iktidarların ulaşmada zafiyet gösterdikleri, eğitim kurumlarının bulunmadığı yerlerde yaşayan bireylerde rejime karşı daha az olumlu bir bakış açısı görülmektedir. Bu bakımdan siyasal tutumların oluşumunda ve siyasal iktidarların meşruiyetlerini ve devamlılığını sağlamada eğitim kurumu çok önemli bir yer tutmaktadır. Siyasal rejimlerin bunalımlı bir dönemden geçtiği ya da yeni kuruldukları ya da toplumda kargaşanın, başkaldırının hakim

²⁹ Sertaç Serdar, **Değişimi Mümkün Kılan Bir Süreç-Yeniden Toplumsallaşma**, <<http://iktisat.uludag.edu.tr/dergi/3/sertac/sertac2.html>> (17.12.2005)

³⁰ Betrand Russel, **Education and Social Order**, Unwin Books, London 1971, s.81.

³¹ Sitembölükbaşı, s.29.

³² Türker Alkan, **Siyasal Bilinç ve Toplumsal Değişim**, Gündoğan Yayınları, Ankara 1989, s.180.

³³ Alkan 1989, s.15.

olduğu dönemlerde eğitim kurumlarının rejimi koruyucu, meşrulaştırıcı işlevleri daha da ön plana çıkmaktadır.³⁴

3.2. Üniversite Öğrencilerinin Siyasal Tutumlarının Biçimlenmesinde Eğitim Faktörünün Rolü

Eğitimin, gençlerin siyasal tutumlarının oluşumu ve şekillenmesi üzerindeki etkisi çeşitli şekillerde kendini gösterir. Yüksek öğretim kurumlarında verilen eğitimin bir bölümü toplumun geneline hakim olan siyasal görüşler ile paralellik arz edecektir. Rejim değişikliklerinin çok sık görülmediği toplumlarda eğitim kurumu gençliğin ideolojik duruşunun şekillendirilmesinde belirleyici rol oynayacaktır. Kışlalı, Kağıtçıbaşı ve Tezcan'ın Türk öğrencileri üzerine yaptıkları araştırmalarda yüksekökol öğrencilerinde yüksek düzeyde milliyetçilik eğiliminin hakim olduğu ortaya çıkmıştır. Özellikle lise dönemlerinde yüksek seviyelerde olan milliyetçilik eğilimlerinde üniversite yıllarında düşüş ve uluslar arası nitelikteki ideolojilere doğru bir kayış gözlemlenmiştir. Yine Kışlalı tarafından yapılan bir araştırmada 1960'lar sonrasında tüm dünya ile birlikte Türkiye'de gelişmekte olan sol akımın, üniversite öğrencileri arasında yaygın olarak tutulduğu gözlemlenmiştir. Bu araştırma sonuçlarına göre üniversitelerin artık meşruiyeti devam ettiren kurumlar olmaktan çıktığı, meşruiyeti yeniden tanımlayan kurumlar olarak yeni bir kimlik kazandıkları tespit edilmiştir.³⁵

Kışlalının yaptığı araştırmaya göre üniversite öğrencilerin %46'sı sol ideolojilere yakınlık duymakta, %63'ü serbest piyasa yolu ile kalkınmanın mümkün olmayacağını ileri sürmekte, %74'ü kurulu yasal düzenden hoşnut olmadıklarını belirtilmiştir. Yapılan araştırmada birinci sınıftan dördüncü sınıfa kadar geçen sürede, hakim siyasal ideolojiden alternatif sol ağırlıklı ideolojik akımlara doğru bir geçiş olduğu gözlemlenmiştir. Araştırma sonuçlarında anlaşılacağı üzere gelişmekte olan ülkelerde eğitimin siyasal meşruiyet üzerindeki etkisi gelişmesini tamamlamış Batı demokrasilerinden daha farklı şekilde kendini göstermektedir. Gelişmiş Batı demokrasilerinde eğitim kurumu var olan bir meşru düzenin devamını sağlamaya yöneliktir. Buna karşın rejim değişikliği geçirmiş toplumlarda eğitim kurumu yeni bir meşru yönetim oluşturma çabasının birincil aracı olma rolünü üstlenmiştir. Bu doğrultuda eğitim yoluyla eski rejimin sembolleri ve önde gelen ideolojik simgeleri ortadan kaldırılmaya ve yeni yetişen kuşaklara yeni rejimin değerleri benimsetilmeye çalışılır. Rejimin ayakta kalabilmesi ve meşruiyetinin sağlanması için bu tarz bir eğitim politikasının izlenmesi hayati önem arz eder.³⁶

Üniversite eğitimi ile siyasal tutum arasındaki ilişkinin bir boyutunu da otoriterlik eğilimi oluşturmaktadır. Konu ile ilgili yapılan araştırmalar eğitimin içerdiği öğeler ile bireyin siyasal tutum ve tercihleri arasında yakın bir ilişki olduğunu göstermektedir. Hyman'ın yaptığı bir araştırmaya göre eğitim düzeyindeki yükselmeye paralel olarak otoriterlik eğiliminde azalma

³⁴ Sitebölükbaşı, s.30.

³⁵ Türker Alkan ve Doğu Ergil, **Siyaset Psikolojisi**, Turhan Kitabevi, Ankara 1980, ss.83-84.

³⁶ Alkan ve Ergil, ss.83-84.

ve hoşgörülü olma eğilimlerinde de bir artma görülmektedir. Bununla birlikte aşırı derecede otoriter eğilimleri olan bir kimsede eğitimin bu eğilimi azaltıcı etki yapmadığı gözlemlenmiştir. Eğitimin yapıldığı ortamın nitelikleri de bireyin otoriter ya da az otoriter olması üzerinde etkilidir.³⁷ Bunun yanında batı toplumlarında yaşın ilerlemesi ile otoriterlik eğiliminin azaldığına dair araştırma sonuçlarına ulaşılmıştır. Bunda etkili olan temel faktör yaşın ilerlemesine paralel olarak yükselen eğitim seviyesidir. Otoriterlik eğilimi incelenirken eğitim kurumunu, içinde bulunulan toplumdaki bağımsız tek başına var olan bir kurum olarak görmek yanlış olacaktır. Türkiye gibi birinci önceliği kalkınma olan ülkelerde sorunların anlaşılmasında ve çözümünde birincil araç olarak eğitim görülmektedir. Bu durumda eğitimli kişilerde seçkin ve otoriter bir eğilim görülmesi olasıdır. Abadan tarafından 1966 yılında yapılan araştırmada topluma kanaat önderlerinin %98'i , İstanbul, Ankara, İzmir halkının ise %67'si çok partili siyasal rejimden yana, kanaat önderlerinin %2'si ve şehirde yaşayanların %11'i tek partili bir siyasal sistemden yana, şehirde yaşayanların %4'ü ve kanaat önderlerinin %3'ü siyasal partilerin olmadığı partisiz bir düzenden yana olduklarını belirtmişlerdir. Kışlalı'nın 1974 yılında üniversite öğrencileri üzerinde yaptığı bir araştırmada ise öğrencilerin sadece %46'sı çok partili siyasal yaşamı benimsediklerini ifade etmişlerdir. Abadan'ın araştırmasında diktatörlüğü kesinlikle kabul etmeyeceklerini söyleyenlerin oranı %32 olarak ortaya çıkmıştır.³⁸

Özer Ozankaya'nın 1966 yılında yaptığı benzer bir araştırmaya göre hiçbir şekilde diktatörlüğü kabul etmeyen öğrencilerin oranı %27, istisnai bir durumun ortaya çıkması halinde kabul edenlerin oranı %23, güçlü bir liderin çözebileceği bir sorunla karşı karşıya kalındığında diktatörlüğü kabul edenlerin oranı %19.6, halkın belirli haklarının korunması şartı ile diktatörlüğü kabul edenlerin oranı %5.4, hızlı kalkınmayı sağlaması şartı ile diktatörlük rejimini kabul edebileceklerini beyan edenlerin oranı %17.3 olarak bulundu . Her iki araştırmada geriye kalan öğrenciler sorunları çözebileceğine inandıkları takdirde otoriter bir yönetimi benimseyebileceklerini belirtmişlerdir.³⁹ Bununla birlikte bu sonuçların Türk eğitim sisteminin sosyal ve politik içeriğinden kaynaklandığı göz ardı edilmemelidir.⁴⁰ 1960'lı ve 1970'li yılların öğrenci hareketleri ve sol ideolojilerin dünyada yaygınlaşması, o yıllarda yapılan bu araştırmaların sonuçları üzerinde etkili olduğunu düşündürmektedir.

Üniversite eğitimi ile otoriter eğilimler arasındaki ilişkinin tersini eğitim ile hoşgörülü tutum sahibi olma hali arasında görmekteyiz. Eğitim bireyde bilgi zenginliğine yol açmakta, bu da bireye bir olay karşısında farklı ihtimalleri düşünebilme yetisini kazandırmaktadır. Hayata dair zengin bir bilgi hazinesine sahip bireyler kalıplaşmış düşüncelerden daha çok duruma, şartlara ve olayları ortaya çıkaran sebeplerin çeşitliliğine göre farklı

³⁷ Herbert H.Hayman, **Political Socialization**, The Free Press, Illinois 1959, ss.136-137.

³⁸ Alkan ve Ergil, ss.88-89.

³⁹ Özer Ozankaya, **Üniversite Öğrencilerinin Siyasal Yönelimleri**, Ankara Üniversitesi. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara 1966, s.55.

⁴⁰ Alkan 1982, s.15.

düşünebilme yeteneğini gösterebilmektedirler. Bu çok yönlü yaklaşımın tersine otoriter bakış açısı her durum ve zaman için tek bir doğrunun olduğu görüşünden hareket eder. Birey farklı olgular hakkında geniş ve kapsamlı bilgi sahibi olmayınca tek bir doğrunun etkisinde kalarak otoriter ve değişime kapalı davranış şekilleri gösterebilir. Bu durumun tersine bilgi ve anlayış seviyeleri yüksek bireyler farklı durumlar karşısında nasıl hareket edeceklerini bildiklerinden ötürü daha hoşgörülü, daha geniş bakış açılı olurlar. Demokratik kültürün temlinde farklı görüşlerin birbirinin mevcudiyetini tehlikeye düşürmeden bir arada bulunması yatmaktadır. Hoşgörülü otoriter eğilimlerden uzak kimselerde demokratik değerlere bağlılık ve onları benimseme oranı doğal olarak daha yüksek olacaktır. Bu noktadan hareketle eğitim seviyesi yüksek kimselerin daha hoşgörülü ve daha demokratik oldukları sonucuna ulaşmak mümkündür.⁴¹ Böyle bir genellemenin her zaman geçerli olmadığı durumlar da yok değildir. Ozankaya'nın 1966 yılında üniversite öğrencileri üzerinde yaptığı araştırmaya yüksek eğitim almış kimselerin düşük eğitimlilere oranla genel oy hakkının kullanımına sıcak bakmadıklarını göstermiştir.⁴²

Almond ve Verba'nın beş batı ülkesi üzerinde siyaset etkinlik derecesi ve katılım eğilimi üzerine yaptıkları araştırma eğitim ve siyaset katılım ilişkisi üzerine yapılan kapsamlı çalışmaların önde gelenleri arasındadır. Bu çalışmada elde edilen veriler, bireyin eğitim seviyesindeki yükselmeye paralel olarak siyaset olaylara olan ilgilerinde ve etkinlik düzeylerinde artışın ortaya çıktığını göstermiştir. Yine bu araştırmanın sonuçlarına göre, eğitim seviyesi yüksek kişiler kalabalık guruplar içinde siyaset tartışmalara katılabilmekte, siyaset konularına ilişkin daha güçlü bir özgüvene sahip olmakta, eyleme dönük yapılanma ve teşkilatlanma güduları daha belirgin olmakta, kişisel ve toplumsal güven dereceleri göreceli olarak daha yüksek olmaktadır. Almond ve Verba araştırmaları sonucunda, yüksek öğrenim görmüş bireylerin okul sonrası yaşamlarında, kendilerine oranla daha az eğitim görmüş olanlara oranla okuldaki siyaset süreçlere katılımlarını daha ileri derecede hatırladıkları ve ön plan çıkardıklarını görmüşlerdir. Siyaset etkinlik duygusunun tatmini noktasında üniversite eğitimi almış bireyler bu isteklerini okul yıllarında yaşamış oldukları siyaset deneyimlere vurgu yaparak gidermektedirler. Üniversite eğitimi sırasında siyaset tartışmalara katılanlar, kendilerine göre yanlış buldukları siyaset kararları ve olayları etkin bir biçimde protesto edenler diğerlerine göre sosyal yaşamlarında daha yüksek siyaset etkinlik duygusu ve buna paralel olarak daha yüksek siyaset katılım eğilimi göstermektedirler.⁴³

Almond ve Verba'nın aynı araştırmada elde ettiği diğer bir bulgu da şudur. Eğitimli kimseler siyaset konular hakkında daha çok bilgi sahibi olup ilgi düzeyleri yüksektir. Bunun sonucu olarak eğitimli kimseler siyaset olayları daha çok izlemekte günlük yaşamında siyaset konuları daha çok konuşmakta, siyaset iktidarların ve onların resmi organlarının kendisi

⁴¹ Sitembölükbaşı, s.31.

⁴² Ozankaya 1966, s.53.

⁴³ Alkan ve Ergil, s.90.

üzerindeki etkisinin farkında ve buna ek olarak kendisini de siyasal sistem içinde etkin bir aktör olarak görmekteyiz.⁴⁴ Eğitim siyasal hayata hazır insan tipinin ortaya çıkmasında oldukça etkili olmakla beraber, bireyin siyasal davranış ve tutumlarını tek başına belirlememektedir.⁴⁵

Üniversite eğitimi ile siyasal tutumlar arasındaki ilişki eğitimin siyasal katılım eğilimi üzerindeki etkisinde belirginleşmektedir. İngiltere’de yapılmış bir araştırmada gençlerin yerel karar alma mekanizmalarında yeterince rol almadığını bunda da temel faktörün siyasal aktörlerin kendilerinden bağımsız hareket ettiklerine dair kanının hakim olmasıdır. Burada siyasal katılım eğitim ilişkisinde yetersiz bilgi sahibi olmanın insanları siyaset kurumundan uzaklaştırdığını görüyoruz.⁴⁶ Bu konu ile ilgili yapılan araştırmalar sosyoekonomik faktörler içinde eğitimin diğerlerine nazaran siyasal katılım olgusu üzerinde en etkili olduğunu göstermektedir. Bunlar içinde Campbell’in yaptığı araştırma eğitimde geçen sürenin siyasal katılım düzeyini yükselttiğini gösteren bulgular ortaya koymuştur.⁴⁷ Amerika’da yapılan bir araştırma genç nüfus içindeki kayıtlı seçmenden oy kullananların %68.2’sinin üniversite mezunu olduğu, %28.8’i ise üniversite eğitimi almadıkları sonucuna ulaşmıştır.⁴⁸ Buradan üniversite eğitiminin siyasal tutumlar üzerinde siyasal katılımı artırıcı bir etkisi olduğu sonucuna ulaşmak mümkündür.

Eğitim düzeyi, eğitim kurumlarında geçen süre ile siyasal tutumlar arasındaki ilişki siyasal katılım, siyasal etkinlik düzeyinde inceleyen diğer bir araştırmada Connely ve Field’in oy verme davranışının ortaya çıkmasında etkili olan faktörleri konu alan araştırmadır. Connely ve Field’in araştırmaları sonucunda Campbell’in araştırma sonuçları ile paralellik arz eden verilere ulaşımlardır. Zira siyasal katılma türleri içinde sadece oy verme davranışının eğitimden ziyade gelir ile yakından ilgili olduğu görülmüştür. Araştırmada eğitim seviyesi göreceli olarak düşük kimselerin oy kullanma konusunda daha istekli oldukları görülmüştür. Buna karşın toplumsal hayatı şekillendiren siyasal olaylara ilişkin siyasal tutumlarının yönünü ortaya koyan siyasal etkinlik, siyasal katılım, siyasal olayların gelişiminde aktif rol oynama derecesi üzerinde özellikle yüksek eğitimin etkili faktör olduğu sonucuna ulaşılmıştır.⁴⁹ Bu konu ile ilgili Türkiye’de yapılmış araştırmalarda da benzer bulgulara ulaşılmıştır. Ülkenin kırsal kesiminde yaşayan kimselerin kentlerde yaşayan, eğitim olanaklarından daha

⁴⁴ Gabriel A.Almond ve Sidney Verba, **The Civic Culture : Political Attitudes And Democracy İn Five Nations : An Analytic Study**, Little Brown and Co, Boston 1965, ss.317-318.

⁴⁵ Deniz Baykal, **Siyasal Katılma: Bir Davranış İncelemesi**, AÜSBF Yayınları,Ankara, 1970 ss.58-59.

⁴⁶ **Involving Young People in Local Authority Decision-Making**, <<http://www.jrf.org.uk/knowledge/findings/government/632.asp>>, (23.11.2004).

⁴⁷ Angus Campbell ve Homer C.Cooper, **Group Differences in Attitudes and Votes**, Üniversty of Michigan, Michigan 1956, s.27’den aktaran Sitebölükbaşı, s.36

⁴⁸ Hugo Lopez, **Fast Facts About Young Voters**,<<http://www.youthvote.org/news/oct02/1002-fast-civicyouth.htm>> ,(09.12.2004)

⁴⁹ Gordon M.Connely ve Harry H.Field, “ The Non-Voter, Who He İs, Whar He Thinks”, **Public OpinionQuarterly**, Summer 1944, s.179’den aktaran Sitebölükbaşı, s.36

fazla yararlandıkları farz edilen vatandaşlara oranla seçimlere katılım oranlarının daha yüksek olduğu, siyasal faaliyetlere katılıma yönelik bir siyasal tutum sergiledikleri görülmüştür.⁵⁰ Bu duruma ek olarak kırsal alan ve kentler kendi içlerinde eğitim seviyelerine göre ayrıma tabi tutulduklarında, eğitim seviyesi yüksekliğinin siyasal katılım düzeyini artırıcı bir etkisinin olduğu görülmüştür.⁵¹

Genel seçimlerde hangi siyasal partiye oy vereceği konusunda kararsız olan kimselerin eğitim seviyesi üzerine yapılan araştırmalar eğitim ve siyasal tutumlar arasındaki ilişkinin niteliğini gösteren bulgular ortaya çıkarmıştır. Sencer bu konu ile ilgili yaptığı araştırmasında siyasal partiler hakkında bir fikri olmayanlar ile oy kullanmayacağını ifade eden kimselerin aldıkları eğitimleri incelemiş ve eğitim ile aktif bir tutum olan katılma olgusu arasında ilişki olduğunu bulmuştur. Herhangi bir siyasal tercihleri olmayanlar içinde okur yazar olmayanların oranı %34.44 iken, bu kesim içinde yükseköğretim mezunlarının oranı 52.17'de kalmıştır. Bu veriler bize eğitim düzeyi arttıkça siyaset kurumuna ve bu kurumun işleyiş sistemine duyulan ilginin arttığını göstermektedir. Eğitim seviyesi düşük kimseler siyasal objeler hakkında tutum geliştirmek istediklerinde sahip oldukları bilgiler onları tatmin etmediği takdirde kararsız ya da ilgisiz bir siyasal tutum sahibi olmakta ve siyasal karar alma süreçlerine katılmamayı tercih etmektedirler. Sencer'in yapmış olduğu araştırmada seçimlerde oyu kullanacağını ifade eden kesim içinde %12.9'luk bir grup okuma yazma bilmediğini ifade etmiştir. Bu kesim içinde yükseköğretim görmüş kimselerin oranı ise %16.1'dir. Sonuç olarak okuma yazma ve siyasal tercihi ifade etme güdüsü eğitime seviyesinin yükselmesi ile doğru orantılı olarak artmaktadır.⁵² Erdem'in yaptığı araştırmada hiçbir partiyi tercih etmeyenlerin eğitim seviyesi en düşük ya da eğitim seviyesi en yüksek kesim içinden çıktığını göstermektedir. Bu sonuç Sencer'in yapmış olduğu araştırma sonuçları ile örtüşmektedir.⁵³

Eğitim siyasal bilgi edinme güdüsünü harekete geçirerek siyasal tutum oluşumuna katkıda bulunur. Okullarda öğrenciler siyasi konularla ilgili bilgi edinir. Eğitim yıllarında kazanılan bu bilgiler siyasal bilincin oluşumunda önemli rol oynarlar. Örneğin Türkiye'de okutulan bütün tarih dersleri, iktisadi ve idari bilimler fakültelerinde gösterilen siyaset bilimine ilişkin dersler, çeşitli bölümlerde okutulan sosyoloji dersleri gibi dersler gençlerin siyasal bilinçlerinin şekillenmesinde etkili olmaktadır.

Eğitim kurumlarını sadece ders verilen yerler olarak tanımlamak yanlış olacaktır. Özellikle üniversite ve kampus ortamı gençlere başlı başına bir etkileşim, paylaşım ve öğrenme ortamı sunmaktadır. Okul dışı ortam olarak adlandırabileceğimiz faaliyetleri ve oluşumları iki grup içinde ele

⁵⁰ Ergun Özbudun, **Türkiye'de Sosyal Değişme ve Siyasal Katılma**, Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara 1975, ss.106-107.

⁵¹ Baykal, ss.60-61.

⁵² Muzaffer Sencer, **Türkiye'de Sınıfsal Yapı ve Siyasal Davranışlar**, May Yayınları, İstanbul 1974, s.114.

⁵³ Nejat Erder vd., **Türkiye'de Siyasal Partilerin Seçmenleri ve Sosyal Demokrasinin Toplumsal Tabanı**, Tüses Veri Araştırmaları A.Ş., Ankara 1995, s.59.

alabiliriz. İlki törenler, kutlamalar, tiyatro, şenlik ve benzeri gibi eğitim kurumu tarafından organize edilen faaliyetler, ikincisi ise arkadaş ilişkilerine dayalı gruplaşmalardır. Ayrıca yurt gibi öğrencinin ders saatleri sonunda zorunlu olarak kaldığı ve diğer öğrenciler ile bir araya geldiği sosyal çevrenin de siyasal tutumun şekillenmesinde yadsınamaz bir etkisi vardır. Ders dışında grup faaliyetlerine katılma ile siyasal bilinçlenme arasında çok yakın bir ilişki vardır.⁵⁴ Özer Ozankaya'nın 1966 yılında yapmış olduğu araştırma verilerine göre deneklerin %59'u, öğrenci dernek yöneticilerinin ise %85'i yürüyüş, seçim mitingi, seçim toplantısı gibi siyasal faaliyetlere katıldıklarını belirtmişlerdir. Bu verilerden anlaşılacağı gibi örgütlü bir dernek üyesinin siyasal katılım düzeyi normal bir üniversite öğrencisine göre daha fazla olmaktadır. Araştırma sonuçları eğitilmiş ebeveynlere sahip çocukların ders dışı faaliyetlere daha üst düzeyde katıldıklarını, sahip oldukları toplumsal güven duygusunun bir sonucu olarak siyaset kurumuna karşı olumlu bir tutum içinde olduklarını göstermiştir. Grup faaliyetlerine katılan öğrencilerin siyasal ve ülke gündemini ilgilendiren güncel konulara daha çok katıldıkları gözlemlenmiştir.⁵⁵

Akademik olarak başarı dereceleri düşük öğrencilerin üniversite içindeki siyasal faaliyetlere daha çok katıldıklarına dair yaygın bir kanı vardır. Bu kanının arkasında temel olarak üniversite eğitimi sırasında ders dışında bir faaliyetle uğraşmanın derslerde başarısızlığa yol açacağına dair önyargılar vardır. Konu ile yapılmış bir takım araştırmalar sanılanın aksine sonuçlar ortaya koymuştur. ABD'de yapılan araştırmalar başarılı öğrencilerin diğer öğrencilere nazaran daha liberal özgürlükçü tutum geliştirdiklerini göstermiştir. Yine benzer araştırmalar sosyoloji ile ilgili öğrencilerin diğer öğrencilere göre daha özgürlükçü olduklarını göstermiştir. Üniversitelerin sosyal bilimlerle ilgili bölümlerinde okuyan öğrenciler, mühendislik gibi sayısal bölümlerde okuyanlara nazaran son sınıfa doğru daha liberal daha özgürlükçü bir duruş sergilerken sayısal bölümlerde okuyan öğrenciler daha muhafazakar ve statükocu bir tutum sergiledikleri gözlemlenmiştir. Sosyal bilimlerde işletme bölümünde okuyanların diğerlerine nazaran daha muhafazakar, meslek ağırlıklı bölümlerde okuyanların ise genel olarak siyasal konulara daha az ilgi gösterdikleri görülmüştür.⁵⁶

Eğitimin siyasal fonksiyonlarının yanında bireysel fonksiyonları da vardır. Bunların başında bireysel olarak refaha ulaşma gelir. Bireysel olarak belirli bir refah standardını yakalamış bireylerin yaşadıkları toplumlarda refah seviyesi de doğal olarak yüksek olacaktır. Kişisel olarak daha iyi bir gelir seviyesinde yaşamının daha lüks bir yaşam sürmenin en temel aracı eğitimidir. Getirisi yüksek ve toplum tarafından saygı gören bir meslek grubuna dahil olabilmek ancak iyi bir eğitim görmek ile mümkün olacaktır. Eğitim seviyesinin yükselmesine paralel olarak sosyal güvenlik standartları ve yaşam koşullarında iyileşme seviyesi de yükselmektedir. Yüksek eğitim

⁵⁴ Alkan ve Ergil, ss.92-95.

⁵⁵ Ozankaya 1966, s.76.

⁵⁶ Martin Seymour Lipset, **Rebellion In The Üniversity**, Boston 1971, s.82'den aktaran Alkan ve Ergil, ss.95-96.

almış toplum kesimleri yaşam tarzları ile toplum içinde seçkin bir yere sahip olmaktadır.⁵⁷

Sonuç olarak üniversite eğitimi bireylerin toplumsal statülerini yükseltir. Üniversite eğitimi esnasında gençlere toplumun yapı taşı oldukları, siyasal karar alma süreçlerinde aktif yer almaları doğrultusunda eğitim verilmektedir. Birey üniversite eğitimi esnasında kazandığı bilimsel düşünme yeteneği ile olaylara tarafsız ve geniş bir perspektiften yaklaşır, siyaset kurumunda aktif rol oynar. Siyasal olayların arkasındaki sebep sonuç ilişkisini sağlıklı bir şekilde kurabilen eğitilmiş bireyler örgütlü siyasal davranışlar ortaya koyarlar.⁵⁸

4.Süleyman Demirel Üniversitesi Öğrencilerinin Siyasal Tutumları ve Bu Tutumlarının Şekillenmesi Üzerinde Eğitimin Rolü

4.1. Araştırmanın Varsayımları

Araştırmada doğruluğu test edilmeye çalışılacak varsayımlar şöyledir:

a.Üniversitede geçen süre arttıkça siyasal ilgi, katılım ve siyasal etkinlik düzeyi artmaktadır.

b.Üniversitede geçen süre liberal eğilimleri arttırmaktadır.

c.Üniversite eğitiminde geçen süre, bireylerin siyasal eğilim edinimlerini arttırmaktadır.

d.Üniversite eğitimi bireyin ailesinden bağımsız farklı fikirler edinebilmesine katkıda bulunur.

Araştırmanın odaklandığı temel nokta üniversite eğitim sürecinin bireyin siyasal tutumu üzerindeki etkisidir. Çalışmanın teorik kısmında eğitimin bireyin siyasal tutumlarının şekillenmesinde ve bireyin siyasal katılım ve siyasal etkinlik düzeyinin artmasında etkili olduğu ifade edilmişti. Çalışmamızın uygulama kısmında eğitimin siyasal tutum üzerindeki etkisi üniversite eğitimi temel alınarak incelenmeye çalışılacaktır.

4.2.Bulgular ve Değerlendirmeler

Bu bölümde üniversite eğitimine yeni başlamış ve bitirmek üzere olan iki grup deneğin siyasal tutumları incelenerek eğitimin siyasal tutumlar üzerinde nasıl bir etkisi olduğu konusunda bulgulara ulaşılmaya çalışılacaktır. Bu bağlamda deneklerin üniversitede aldıkları eğitim ile siyasal olaylara bakış açıları, ilgi düzeyleri, katılım istekleri, çevreleriyle etkileşim düzeyleri gibi değişkenler göz önüne alınarak iki grup denek arasında karşılaştırmalar yapılacaktır.

⁵⁷ Özer Ozankaya, Toplum Bilim, Cem Yayınları, İstanbul 1996, ss.404-408.

⁵⁸ Ersin Kalaycıoğlu, **Karşılaştırmalı Siyasal Katılma: Siyasal Eylemin Kökenleri Üzerine Bir İnceleme**, İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Yayınları, İstanbul 1983, s.29.

Tablo 1. Deneklerin Siyasete İlgili Düzeyi

SINIF	Siyasetle İlgili Konular Ne Ölçüde İlginizi Çekiyor								TOPLAM	
	Çok		Orta		Az		Hiç			
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
I. SINIF	54	16,9	163	50,9	67	20,9	36	11,3	320	100
IV. SINIF	94	32,6	135	46,9	50	17,4	9	3,1	288	100
TOPLAM	148		298		117		45		608	100

Araştırmaya katılan öğrencilerden 320' si birinci sınıf ve 288'i dördüncü sınıf olmak üzere toplam 608 öğrenci bu soruya cevap vermiştir. "Siyasetle İlgili Konular Ne Ölçüde İlginizi Çekiyor" sorusuna birinci sınıfların %16,9'u çok, %50,9'u orta düzeyde, %20,9'u az ve %11,3'ü hiç ilgimi çekmiyor şeklinde cevap vermiştir. Aynı soruya dördüncü sınıfların %32,6'sı çok, %46,9'u orta düzeyde, %17,4'ü az ve %3,1 'i hiç ilgimi çekmiyor şeklinde cevap vermiştir. Siyasete oldukça ilgi duyan grup içinde dördüncü sınıflar %32,6'lık yüzde ile birinci sınıfların oldukça önünde yer almaktadırlar. Birinci sınıfların ilgi düzeyinin %50,9'luk yüzde ile orta düzeyde toplandığı görülmektedir. Az ilgi duyan grup içinde birinci ve dördüncü sınıflar arasında birbirine yakın bir oran vardır. Siyaset kurumuna hiç ilgi duymayan grup içinde birinci sınıfların oldukça öne çıktığı ve dördüncü sınıfları geride bıraktığı görülmektedir. Sonuç olarak, genel olarak bakıldığında hem birinci hem dördüncü sınıfların ilgi oranlarının orta düzeyde yoğunlaştığını görmekteyiz. Bununla birlikte dördüncü sınıfların siyasete ilgi düzeyleri birinci sınıfların oldukça üstündedir. Birinci sınıflar siyaset kurumuna karşı orta düzeyde bir ilgi duymaktadırlar

Tablo 2. Deneklerin Ülke Gündemini İzleme Sıklıkları

SINIF	Ülke Gündemini Belirleyen Gelişmeleri Ne Ölçüde İzlersiniz						TOPLAM	
	Sürekli		Bazen		Hiç			
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
I. SINIF	148	46,5	169	53,1	1	0,3	318	100
IV. SINIF	185	63,8	105	36,2	-	-	290	100
TOPLAM	333		274		1		608	100

Araştırmaya katılan öğrencilerden 318'i birinci sınıf ve 290'ı dördüncü sınıf olmak üzere toplam 608 öğrenci bu soruya cevap vermiştir. "Ülke Gündemini Belirleyen Siyasal Gelişmeleri Ne Ölçüde İzlersiniz" sorusuna, birinci sınıfların %46,5'i sürekli, %53,1'i bazen ve %0,3'ü hiç ilgilenmiyorum şeklinde cevap verirken, dördüncü sınıfların %63,8'i sürekli ve %36,2'si bazen izlerim şeklinde cevap vermiştir. Birinci sınıfların gündemi sürekli izleyen grupta (%46,5) bazen izleyen grup (%53,1) arasında net bir ayrım görülmezken, dördüncü sınıflar içinde ülke gündemini sürekli izleyen %63,8'lik grup ile bazen izlediğini ifade eden %6,2'lik grup arasında ayrım açık şekilde görülmektedir. Aynı doğrultuda ülke gündemini sürekli izleyen grup içinde dördüncü sınıflar %63,8'lik oranla birinci sınıfların oldukça üzerinde bir ilgi düzeyi göstermişlerdir. Verilerden de anlaşıldığı gibi dördüncü sınıflar ülke gündemine birinci sınıflara nazaran çok daha fazla ilgilidir. Bu noktadan hareketle üniversite de geçen sürenin gençlerin, ülke meselelerine ve gündemi belirleyen gelişmelere ilgi düzeylerini artırdığı sonucunu çıkarmak mümkündür.

Tablo 3. Deneklerin İdeolojik Eğilimleri

Kendinizi aşağıdaki siyasal eğilimlerden hangisine yakın buluyorsunuz?				
SINIF	I.SINIF		IV.SINIF	
	SAYI	%	SAYI	%
Komünist	10	3,1	9	3,1
Sosyalist	18	5,6	24	8,2
Sosyal Demokrat	39	12,1	72	24,7
Liberal	13	4	26	8,9
Milliyetçi	91	28,3	51	17,5
Muhafazakar	15	4,7	24	8,2
İslamcı	7	2,2	3	1,0
Faşist	1	0,3	4	1,4
Siyasi Tercihi Yok	98	30,4	54	18,6
Diğer	20	6,2	12	4,1
Cevap Vermeyen	10	3,1	12	4,1
TOPLAM	322	100	291	100

“Kendinizi aşağıdaki siyasal eğilimlerden hangisine yakın buluyorsunuz” sorusuna 322’si birinci sınıf, 291’i 4. sınıf olan toplam 613 denek cevap vermiştir. Birinci sınıfların %3,1’i kendisini “komünist”, %5,6’sı “sosyalist”, %12,1’i “sosyal demokrat”, %4’ü “liberal”, %28,3’ü “milliyetçi”, %4,7’si “muhafazakar”, %2,2’si “islamcı”, %0,3’ü “faşist” olarak gördüğünü ifade etmiştir. Birinci sınıfların %30,4’ü “siyasi tercihi olmadığını”, %6,2’si “diğer bir ideolojisi” olduğunu belirtmiştir. Birinci sınıfların %3,1’i soruya cevap vermemiştir. Dördüncü sınıfların %3,1’i kendisini “komünist”, %8,2’si “sosyalist”, %24,7’si “sosyal demokrat”, %8,9’u “liberal”, %17,5’i “milliyetçi”, %8,2’si “muhafazakar”, %1’i “islamcı”, %1,4’ü “faşist” olarak gördüğünü ifade etmiştir. Dördüncü sınıfların %18,6’sı “siyasi tercihi olmadığını”, %4,1’i “diğer bir ideolojisi” olduğunu belirtmiştir. Dördüncü sınıfların %4,1’i soruya cevap vermemiştir.

Birinci sınıfların büyük çoğunluğu (%30,4'ü) siyasi tercihi olmadığını belirtmiştir. Siyasi tercih belirten birinci sınıflar arasında milliyetçilik (%28,3) öne çıkmaktadır, bu grubu kendini sosyal demokrat (%12,1) ideolojisine yakın gören birinci sınıflar takip etmektedir. Dördüncü sınıfların büyük çoğunluğu kendisini sosyal demokrat (%24,7) olarak görmektedir. Bu grubu kendisini milliyetçi (%17,5) olarak gören dördüncü sınıflar izlemektedir. Dördüncü sınıflar içinde siyasi tercihi olmadığını ifade edenlerin oranı %18,6'dır. Bu verilerden hareketle; üniversite eğitimden geçen sürenin, öğrencilerin siyasal eğilim kazanmalarına ve bu eğilimlerini ifade etme arzularına katkıda bulunduğunu söylemek mümkündür.

Tablo 4. Deneklerin Ülkenin Sorunlarına İlişkin Görüşlerinin Ebeveynlerinin Görüşleri İle Örtüşme Düzeyi

SINIF	Ülkenin sorunlarına ilişkin görüşleriniz ebeveynlerinizin görüşleri ile ne kadar örtüşüyor						TOPLAM	
	Tamamen		Kısmen		Hiç		Sayı	%
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%		
I. SINIF	102	32,2	209	65,9	6	1,9	317	100
IV. SINIF	104	36,1	175	60,8	9	3,1	288	100
TOPLAM	206		384		15		605	100

Araştırmaya katılan öğrencilerden 317'si birinci sınıf ve 288'i dördüncü sınıf olmak üzere toplam 605 öğrenci bu soruya cevap vermiştir. "Ülkenin sorunlarına ilişkin görüşleriniz ebeveynlerinizin görüşleri ile ne kadar örtüşüyor" sorusuna birinci sınıfların %32,2 tamamen, %65,9'u kısmen örtüştüğü ve %1,9'u hiç örtüşmediği şeklinde cevap vermiştir. Soruya dördüncü sınıfların %36,1'i tamamen, %60,8'i kısmen örtüştüğü ve %3,1'i ise hiç örtüşmediği şeklinde cevap vermiştir. Genel olarak bakıldığında ülke sorunları ile ilgili konularda üniversite öğrencilerinin ailelerinden çok da farklı bir görüşe sahip olmadıkları görülmektedir. Zira araştırmaya katılan öğrencilerin %32,2'si birinci sınıf ve %36,1'i dördüncü sınıf olmak üzere yaklaşık üçte biri ülke sorunları ile ilgili konularda aileleri ile tamamen aynı görüşte oldukları gözlemlenmiştir. Aynı doğrultuda öğrencilerin yarısından fazlası kısmen de olsa aileleri ile aynı doğrultuda görüş sahibi olduklarını beyan etmişlerdir. Ailesi ile görüşleri hiç uyuşmayan kesim ise genel içinde çok küçük bir azınlığı teşkil etmektedir. Sonuç olarak birinci ve dördüncü sınıflar arasında bu bağlamda belirgin bir fark olduğu görülmemektedir.

Tablo 5. Deneklerin Siyasi Konularda Anne ve Babalarından Etkilenme Düzeyleri

SINIF	Anne veya Babanız Sizi Siyasi Konularda Ne Derecede Etkilemektedirler								TOPLAM	
	Çok		Orta		Az		Hiç			
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
I. SINIF	14	4,5	42	13,4	62	19,8	195	62,3	313	100
IV. SINIF	7	2,4	43	14,8	70	24,1	170	58,6	290	100
TOPLAM	21		85		132		365		603	100

Araştırmaya katılan öğrencilerden 313' ü birinci sınıf ve 290'ı dördüncü sınıf olmak üzere toplam 603 öğrenci “ Anne veya Babanız Sizi Siyasi Konularda Ne Derecede Etkilemektedirler” sorusuna cevap vermiştir. Birinci sınıfların %4,5'i “çok”, %13,4'ü “orta derecede”, %19,8'i “az” etkilemektedir ve %62,3'ü “hiç etkilememektedir” şeklinde cevap vermiştir. Aynı soruya dördüncü sınıfların %2,4'ü “çok”, %14,8'i “orta derecede”, %24,1'i “az” etkilemektedir ve %58,6'sı “hiç etkilememektedir” şeklinde cevap vermiştir. Öğrencilerin geneli siyasi konularda ebeveynlerinden etkilenmediklerini yönünde görüşlerini ifade etmişlerdir. Birinci ve dördüncü sınıflar arasında bu konuda bir benzerlik görülmektedir. Siyasal konularda ebeveynlerinden çok etkilenen grup içinde birinci sınıflar dördüncü sınıflara göre öne çıkmaktadırlar. Siyasi konularda ailesinden hiç etkilenmediğini belirten grup içinde çok az bir farkla birinci sınıflar dördüncü sınıfların önünde yer almışlardır

Tablo 6. Deneklerin Çevreleriyle İlişkilerinde Kendilerini İfade Etme Düzeyleri

SINIF	Arkadaşlarınız ve yakın çevrenizle siyasete ilişkin yaptığımız tartışma, fikir alışverişi, sohbet gibi faaliyetlere katılma derecenizi aşağıdaki ifadelerden hangisi en iyi şekilde tanımlar								TOPLAM	
	Kendime Has Görüşlerim olsa dahi genelde onları açığa vurmam ve sadece dinlerim		Hep dinlerim hem de arada sırada kendi görüşlerimi dile getiririm		Hem dinler hem de yeri geldiğinde görüşlerimi dile getiririm		Tartışma sırasında sadece kendi görüşlerimi dışa vurmamakla kalmam aynı zamanda haklı olduğuna inandığım konularda arkadaşlarımı etkilemeye çalışırım		Sayı	%
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%		
I. SINIF	32	10,3	37	11,9	217	69,6	26	8,3	312	100
IV. SINIF	13	4,6	39	13,8	195	69,1	35	12,4	282	100
TOPLAM	45		76		412		61		594	100

“Arkadaşlarınız ve yakın çevrenizle siyasete ilişkin yaptığımız tartışma, fikir alışverişi, sohbet gibi faaliyetlere katılma derecenizi aşağıdaki ifadelerden hangisi en iyi şekilde tanımlar” sorusuna 312’si birinci sınıf ve 282’si dördüncü sınıf olmak üzere toplam 594 öğrenci cevap vermiştir. Birinci sınıfların %10,3’ü kendine has görüşleri olsa dahi genelde onları açığa vurmamış ve sadece dinlediğini, %11,9’u genelde dinlediğini ve arada sırada kendi görüşlerini dile getirdiğini, %69,6’sı hem dinlediğini hem de yeri geldiğinde görüşlerini dile getirdiğini ve son olarak %8,3’ü tartışma sırasında sadece kendi görüşlerini dışa vurmamakla kalmadığını aynı zamanda haklı olduğuna inandığı konularda arkadaşlarını etkilemeye çalıştığı beyan etmiştir. Dördüncü sınıfların %4,6’sı kendine has görüşleri olsa dahi genelde onları açığa vurmamış ve sadece dinlediğini, %13,8’i genelde dinlediğini ve arada sırada kendi görüşlerini dile getirdiğini, %69,1’i hem dinlediğini hem de yeri geldiğinde görüşlerini dile getirdiğini ve son olarak %12,4’ü

tartışma sırasında sadece kendi görüşlerini dışa vurmakla kalmadığını aynı zamanda haklı olduğuna inandığı konularda arkadaşlarını etkilemeye çalıştığı beyan etmiştir. Pasif konumda olan grup içinde birinci sınıflar dördüncü sınıfların önünde yer almaktadır. Pasif dinleyici durumunda olan birinci sınıfların genel toplam içindeki oranı ise %5,4'dür. Bu oran dördüncü sınıflar için %2,2'dir. Bu oranlar üniversitede geçen sürenin öğrencinin etkinlik duygusunu artırdığının diğer bir kanıtıdır. Pasiflikten aktif olma haline geçişin ilk basamağı olan genelde dinleyen ve bazen kendi görüşlerini de dile getiren grup içinde dördüncü sınıflar az bir farkla birinci sınıfların önünde yer almaktadır. Hem dinleyen hem de yeri geldiğinde kendi görüşlerini dile getiren grup içinde birinci sınıflar %69,6 ve dördüncü sınıflar %69,1'lik oranları ile denk bir görüntü çizmektedirler. Son olarak aktifliğin uç noktası olarak adlandırabileceğimiz tartışma esnasında hem kendi görüşlerin dile getiren hem de karşısındakine kendi görüşlerini kabul ettirme arzusu içinde olan grupta dördüncü sınıflar birinci sınıfların önünde yer almaktadırlar, fakat bu grup genel toplam içinde %5-6'lık bir azınlığı ifade etmektedir. Sonuç olarak araştırmaya katılan öğrencilerin çoğunluğu hem dinleyici hem de fikirlerini beyan edici konumunda yer aldıklarını dile getirmek arzusunda oldukları görülmüştür

Tablo 7. Deneklerin Üniversite Öğrencilerinin Siyasal İlgilenmeleri Gerekli Gerekmediğiyle İlgili Tutumları

SINIF	Size Göre Üniversite Öğrencileri Siyasal İlgilenmeli midirler						TOPLAM	
	Siyasetle İlgilenmelidirler		Öğrenimleri Sırasında Sadece Dersleri İle İlgilenmelidirler		Kararsızım			
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
I. SINIF	133	42,6	113	36,2	66	21,2	312	100
IV. SINIF	180	62,3	76	26,3	33	11,4	289	100
TOPLAM	313		189		99		601	100

Araştırmaya katılan öğrencilerden 312' si birinci sınıf ve 289'u dördüncü sınıf olmak üzere toplam 601 öğrenci bu soruya cevap vermiştir. "Size Göre Üniversite Öğrencileri Siyasal İlgilenmeli midirler" sorusuna, birinci sınıfların %42,6'sı "evet siyasetle ilgilenmelidir", %36,2'si "öğrenimleri sırasında sadece dersleri ile ilgilenmelidirler", %21,2'si "kararsızım" şeklinde cevap verirken, dördüncü sınıfların %62,3'ü "evet öğrenimleri sırasında siyasetle ilgilenmelidirler", %26,3'ü "hayır öğrenimleri sırasında sadece dersleri ile ilgilenmelidirler" ve %11,4'ü "kararsızım" şeklinde cevap vermişlerdir. Birinci sınıfların %42,6'lık çoğunluğu eğitimleri

sırasında siyasetle ilgilenme konusunda etkin bir görüntü sergilemektedirler. Fakat tam tersini düşünen birinci sınıfların %36,2'lik oranı birinci gruba çok yakındır. Dördüncü sınıflar ise %62,3'lük yüzde ile eğitim sırasında siyasetle ilgilenmeye sıcak yaklaşmakta ve birinci sınıflara göre daha etkin bir duruş sergilemektedir. Tam tersini düşünen dördüncü sınıf öğrencileri ile kararsızların toplamı dahi birinci grup yanında dikkate değer bir orana ulaşmamaktadırlar. Sonuç olarak dördüncü sınıfların eğitim yılları esnasında siyasetle ilgilenme istekleri ve güduları birinci sınıflara nazaran oldukça fazladır. Üniversite eğitiminin entelektüel gelişim ile birlikte gençlerde siyaset kurumlarına karşı ilgi doğurduğunu söylemek mümkündür

SONUÇ

Araştırma Sonuçları Ve Varsayımların Testi

Bu bölümde daha önce araştırmanın amaçları başlığı altında belirlediğimiz üniversite eğitiminin siyasal tutumlar üzerindeki etkisi ile ilgili varsayımları yapmış olduğumuz anket çalışmasının bulgularıyla karşılaştırarak onların doğruluklarını test edeceğiz.

Üniversite Eğitiminin Siyasal Tutum ile İlişkisi Üzerine Varsayımlar ve Bu Varsayımların Testi

a. Üniversitede geçen süre artıçça siyasal ilgi, katılım ve siyasal etkinlik düzeyi artmaktadır.

Siyasal konularla oldukça ilgilenen grup içinde dördüncü sınıflar birinci sınıfların oldukça önünde yer almaktadırlar. Siyaset kurumuna hiç ilgi duymayan grup içinde birinci sınıfların (%11.3) öne çıktığı ve dördüncü sınıfların (%3,1) geride bıraktığı görülmektedir. Bununla birlikte dördüncü sınıfların siyasete ilgi düzeyleri birinci sınıfların oldukça üstündedir. Buradaki veriler de üniversitede geçen sürenin siyasete olan ilgiyi artırdığını ortaya koymaktadır. (Bkz. Tablo:1)

Aynı hipotezle ilgili olarak ülke gündemini sürekli izleyen grup içinde dördüncü sınıflar %63,8'lik oranla birinci sınıfların oldukça üzerinde bir ilgi düzeyi göstermişlerdir. Verilerden de anlaşıldığı gibi dördüncü sınıflar ülke gündemine birinci sınıflara nazaran çok daha fazla ilgilidir. Bu noktadan hareketle üniversite de geçen sürenin gençlerin, ülke meselelerine ve gündemi belirleyen gelişmelere ilgi düzeylerini artırdığı sonucunu çıkarmak mümkündür. (Bkz. Tablo:2)

“Arkadaşlarınızı ve yakın çevrenizle siyasete ilişkin yaptığınız tartışma, fikir alışverişi, sohbet gibi faaliyetlere katılma derecenizi aşağıdaki ifadelerden hangisi en iyi şekilde tanımlar? sorusuna verilen cevaplar içinde “hem dinlediğini hem de arada sırada kendi görüşlerini dile getirdiğini” beyan eden grup içinde ve “hem dinlediğini hem de gerektiğinde fikirlerini dışı vurmaktan çekinmeyen” grup içinde birinci ve dördüncü sınıfların oranları birbirine yakındır. Bu iki durum orta derecede tutumları ifade ettiği için oranların birbirine yakın olması doğaldır. Verilen cevaplar arasında anlamlı bir ayırım, kendisine has görüşleri olsa dahi onları açıklamaktan çekinen ve sadece dinlemek arzusunda olan denekler ile tartışma sırasında

Üniversite Eğitiminin Siyasal Tutumlar Üzerine Etkisi

sadece kendi görüşlerini dışı vurmakla kalmayan aynı zamanda haklı olduğuna inandığı konularda arkadaşlarını etkileme arzusuna sahip denekler arasında görülmektedir. Pasif dinleyici konumunda olan denekler içinde birinci sınıflar dördüncü sınıfların oldukça önünde yer almışlardır. Son olarak aktifliğin uç noktası olarak adlandırabileceğimiz tartışma esnasında hem kendi görüşlerin dile getiren hem de karşısındakine kendi görüşlerini benimsetme arzusu taşıyan denekler içinde dördüncü sınıflar birinci sınıfların önünde yer almaktadırlar. Bu verilerden hareketle üniversite eğitimi boyunca geçen sürenin gençleri siyasal katılım ve etkinliğe yönelten bir etkisinin olduğu ifade etmek mümkündür. (Bkz.Tablo:6)

Bu bulgular ışığında üniversite eğitiminin öğrencilerin siyasal ilgi düzeylerini ve etkinlik duygularını artırdığını söylemek mümkündür.

b.Üniversitede geçen süre liberal eğilimleri arttırmaktadır.

Birinci sınıfların %4'ü kendini liberal olarak gördüğünü ifade etmiştir. Bu oran, dördüncü sınıflarda %8,9'a çıkmıştır. Verilerden de anlaşıldığı üzere, üniversite eğitiminde geçen süre, bireyleri liberal ideolojilere yaklaştırmaktadır. Bireylerin üniversitede geçen sürede daha özgür, daha ılımlı düşünebilme yeteneği kazandığını ifade etmek mümkündür. (Bkz.Tablo:3)

c.Üniversite eğitiminde geçen süre, bireylerin siyasal eğilim edinimlerini arttırmaktadır.

Siyasi tercihi olmadığını ifade eden grup içinde birinci sınıflar büyük farkla dördüncü sınıfların önünde yer almaktadırlar. Bulgulardan da anlaşıldığı üzere üniversite eğitiminde geçen süre bireylerde siyasal eğilim edinmeye yönelik etkide bulunmaktadır.(Bkz.tablo:3) Bu durumu doğrulayan diğer bir olgu da şöyledir; bireyin siyasetle ilgilenmesi gerektiğini düşününler içinde ise dördüncü sınıflar birinci sınıfların oldukça önünde yer almışlardır. Aynı doğrultuda kararsızların büyük bir bölümünü birinci sınıflar oluşturmaktadır. (Bkz.Tablo:7)

Elde edilen bulgular, üniversitede geçen sürenin bireylerin siyasal eğilim edinme arzularında bir artış ortaya çıkardığını doğrular niteliktedir.

d.Üniversite eğitimi bireyin ailesinden bağımsız farklı fikirler edinebilmesine katkıda bulunur.

Edinilen bulgulara göre siyasal konularda ebeveynlerden etkilenme düzeyleri minimum olan grup birinci ve dördüncü sınıflar içinde çoğunluktadır. Burada ilk akla gelen her iki grubun da siyasal konularda ebeveynlerinden bağımsız siyasal tutumlar elde edebildiği görüşüdür.(Bkz.Tablo:5) Bununla birlikte ülkenin sorunlarına ilişkin görüşlerin ebeveynler ile örtüşme düzeyleri incelendiğinde ailesinden farklı düşünen kesim genel içinde çok küçük bir azınlığı teşkil ettiği görülmüştür.(Bkz.Tablo:4) Denekler genel olarak aileleri ile aynı düşünmektedir. Bu durumda birinci ve dördüncü sınıflar arasındaki küçük fark hipotezimizin doğrulanması için yeterli görülmemiştir. Bu konuda daha ileri düzeyde araştırmalara ihtiyaç vardır.

Sonuç olarak bu verilere dayanarak üniversite eğitiminin öğrencilerin siyasal ilgi düzeylerini ve etkinlik duygularını artırdığını, bireylerin üniversitede geçen sürede daha özgür, daha ılımlı düşünebilme yeteneği kazandığını, bireylerin siyasal eğilim edinme arzularında bir artış ortaya çıkardığını ifade etmek mümkündür. Bu araştırma sonucunda elde edilen veriler Almond ve Verba'nın yapmış olduğu kapsamlı araştırma sonucunda elde ettikleri üniversite öğrencilerinin siyasal ilgi düzeylerinin daha yüksek olduğu bulgusunu, Lipset'in üniversite öğrencilerinin daha liberal eğilimler taşıdığına dair yapmış olduğu araştırma bulgularını, doğrular niteliktedir. Sencer ve Erder'in siyasal partilerin seçmenlerinin eğitim durumları üzerine yaptıkları araştırmalarda elde ettikleri bulgular siyasal tercihini ifade etme güdüsü eğitim seviyesinin yükselmesi ile doğru orantılı olarak arttığı şeklindedir. Bu bulgularda üniversite eğitiminin bireylerin siyasal ilgi ve etkinlik düzeylerini artırdığını destekler niteliktedir.

KAYNAKÇA

ALKAN, Türker ve ERGİL Doğu, **Siyaset Psikolojisi**, Turhan Kitabevi, Ankara 1980.

ALKAN, Türker, **Siyasal Bilinç ve Toplumsal Değişim**, Gündoğan Yayınları, Ankara 1989.

ALKAN, Türker, **The Political İntegration Of Europe**, METU Faculty of Administrative Sciences Publication, Ankara 1982.

ALMOND, Gabriel A. ve VERBA, Sidney, **The Civic Culture : Political Attitudes And Democracy İn Five Nations : An Analytic Study**, Little Brown and Co, Boston 1965.

BAYKAL, Deniz, **Siyasal Katılma: Bir Davranış İncelemesi**, AÜSBF Yayınları, Ankara, 1970.

DAVER, Bülent, **Politika Bilimine Giriş**, Siyasal Kitabevi, Ankara 1993.

DÖNMEZER, Sulhi, **Sosyoloji**, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul 1990.

DUVERGER, Maurice, **Politikaya Giriş**, (Çev.:Semih Tiryakioğlu), Varlık Yayınevi, İstanbul 1984.

DYE, John F., "From Values Based on Simplicity and Standardization Toward the Realities Found In Complexity and Contingency: A Particular View for High School During the 21st Century", **High School Journal**, 00181498, Dec2003/Jan2004, Vol.87, Issue 2

ERDER, Nejat vd., **Türkiye'de Siyasal Partilerin Seçmenleri ve Sosyal Demokrasinin Toplumsal Tabanı**, Tüses Veri Araştırmaları A.Ş., Ankara 1995.

EREN, Erol, **Örgütsel Davranış ve Yönetim Psikolojisi**, Beta Yayınları, İstanbul 1998.

FERNİBAN, Naz, <<http://www.siraze.net/edebiyat/dusunce/birfelsefe.htm> >, 17.12.2004.

HAYMAN, Herbert H., **Political Socialization**, The Free Press, Illinois 1959.

HİLL, Kevin, "The Political Attitudes of Young Cubans", <<http://www.fiu.edu/~morenod/scholar/young.htm>>, 13.12.2004.

HOFFMAN, Lynn, M., "Why High Schools Don't Change: What Students and Their Yearbooks Tell Us" , **High School Journal**, 00181498, Dec2002/Jan2003, Vol.86, Issue 2

Involving Young People in Local Authority Decision-Making, <<http://www.jrf.org.uk/knowledge/findings/government/632.asp>>, 3.11.2004.

KAĞITÇIBAŞI, Çiğdem, **İnsan ve İnsanlar**, Evrim Basım Yayın Dağıtım, İstanbul 1996.

KALAYCIOĞLU, Ersin, **Karşılaştırmalı Siyasal Katılma: Siyasal Eylemin Kökenleri Üzerine Bir İnceleme**, İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Yayınları, İstanbul 1983.

KALENDER, Ahmet, "Mesaj Stratejilerinin Planlanmasında Siyasal Tutum Ve Motivasyon Ölçümlerinin Önemi", <<http://www.iletisim.selcuk.edu.tr/yayinler/dergi/ozet1.htm>>, 01.03.2004.

KIŞLALI, Ahmet Taner, **Siyaset Bilimi**, İmge Kitabevi, Ankara 1996.

KURTKAN, Amiran, **Sosyoloji**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1980.

LOPEZ, Hugo, **Fast Facts About Young Voters**, <<http://www.youthvote.org/news/oct02/1002-fast-civicyouth.htm>>, 09.12.2004.

MAURİCE, Reuchlin, , **Psikoloji Tarihi**, (Çev: Gökçöl, T.), İletişim Yayınları, İstanbul 1997. Freedman , J.L., D.O.Sears, J.M.Carlsmith, **Sosyal Psikoloji**, (Çev: Ali Dönmez), İmge Kitabevi, Ankara 1998.

MAXWELL, John C., **Kazanan Tutum**, Sistem Yayıncılık, İstanbul 1997.

OZANKAYA, Özer, **Toplumbilim**, Cem Yayınları, İstanbul 1996.

OZANKAYA, Özer, **Üniversite Öğrencilerinin Siyasal Yönelimleri**, Ankara Üniversitesi. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara 1966.

ÖZBUDUN, Ergun, **Türkiye'de Sosyal Değişme ve Siyasal Katılma**, Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara 1975.

RUSSEL, Betrand, **Education and Social Order**, Unwin Books, London 1971.

SAYIN, Önal, **Sosyolojiye Giriş**, Erdem Kitabevi, İzmir 1985.

SCHEER, Jörn, "Beyond The 'Intelligent interest' -Construing The 'Political Animal'", 15th International Congress on Personal Construct Psychology-University of Huddersfield, UK, July, 2003.

Bahadır Eser

SCHRAMM, Pate ve LUSSIER, Susan L., Richard ,“ Teaching Students How to Think Critically: The Confederate Flag Controversy in the High School Social Studies Classroom”, **High School Journal**, 00181498, Dec2003/Jan2004, Vol. 87, Issue 2

SENCER, Muzaffer, **Türkiye’de Sınıfsal Yapı ve Siyasal Davranışlar**, May Yayınları, İstanbul 1974.

SERDAR, Sertaç, **Değişimi Mümkün Kılan Bir Süreç-Yeniden Toplumsallaşma**, <http://iktisat.uludag.edu.tr/dergi/3/sertac/sertac2.html> > (17.12.2005)

SİLBER, Kathrin, “Social Capital And Political Support On The National And Local Level -A Comparative Analysis Of East And West Germany,” http://www.ucc.ie/euroloc/student/Kathrin_Silber.doc , (13, 12, 2004).

SİTEMBÖLÜKBAŞI, Şaban, **Parti Seçmenlerinin Siyasal Yönelimlerine Etki Eden Sosyoekonomik Faktörler**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara 2001.

TEKARSLAN, Erdal, **Sosyal Psikoloji**, Filiz Kitabevi, İstanbul 1989.

TEZCAN, Mahmut, **Sosyolojiye Giriş- Temel Kavramlar**, Feryal Matbaası, Ankara 1995.

TURAN, İlter, **Siyasal Sistem ve Siyasal Davranış**, Der Yayınları, İstanbul 1996